

बी. एड. व्दित्तीय वर्षाच्या संशोधन प्रकल्प या प्रात्यक्षिका
अंतर्गत घेण्यात येणारा.....

कृति संशोधन

“जिल्हा परिषद उच्च प्राथमिक शाळा, मुंबई येथील इयत्ता सातवीच्या काही
विद्यार्थ्यांना गणित विषयातील गृहपाठ करताना येणाऱ्या
समस्या शोधून उपाययोजना
करणे.”

--: संशोधिका :-

कु. आलिंग मुदेश भट्ट
छात्रावधिपिका,
बी. एड. व्दित्तीय वर्ष

स्व. श्री. ऋषीजी कपूर शिक्षण महाविद्यालय,
मुंबई जि. मुंबई

--: मार्गदर्शक :-

डॉ. रणविर आर. कपूर
(एम.एड, पीएच.डी)

स्व. श्री. ऋषीजी कपूर शिक्षण महाविद्यालय,
मुंबई जि. मुंबई

सत्र: 2024-2025

स्व. श्री. ऋषीजी कपूर शिक्षण महाविद्यालय, मुंबई जि. मुंबई

अग्रेषण पत्र

प्रमाणित करण्यात येत आहे कि, कु. आलिया मुकेश भट्ट ही स्व. श्री. ऋषीजी कपूर शिक्षण महाविद्यालय, मुंबई जि. मुंबई येथे बी. एड. द्वितीय वर्ष अभ्यासक्रमाच्या सन २०२४-२०२५ या शैक्षणिक वर्षाकरीता नियमित विद्यार्थिनी असून तिने संशोधन प्रकल्प या प्रात्यक्षिका अंतर्गत जिल्हा परिषद उच्च प्राथमिक शाळा, मुंबई येथील “इयत्ता सातवीच्या काही विद्यार्थ्यांना गणित विषयातील गृहपाठ करताना येणाऱ्या समस्या शोधून उपाययोजना करणे.” या शिर्षकाअंतर्गत सादर केलेले संशोधन प्रकल्प स्व. श्री. ऋषीजी कपूर शिक्षण महाविद्यालय, मुंबई जि. मुंबई अग्रेषित करण्यात येत आहे .

स्थळ- मुंबई

दिनांक -

प्राचार्य

डॉ. राज कपूर

स्व. श्री. ऋषीजी कपूर

शिक्षण महाविद्यालय, मुंबई

जि. मुंबई

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, कु. आलिया मुकेश भट्ट बी.एड. द्वितीय वर्ष अभ्यासक्रमाच्या सन २०२४-२०२५ या शैक्षणिक वर्षाकरिता नियमित विद्यार्थीनी असून तिने जिल्हा परिषद उच्च प्राथमिक शाळा, मुंबई येथील “इयत्ता सातवीच्या काही विद्यार्थ्यांना गणित विषयातील गृहपाठ करताना येणाऱ्या समस्या शोधून उपाययोजना करणे.” या विषयावर संशोधन प्रकल्प माझ्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केलेले आहे. प्रस्तुत संशोधन प्रकल्पाचे कार्य तिने स्वतः केलेले असून ती स्व. श्री. ऋषीजी कपूर शिक्षण महाविद्यालय, मुंबई जि. मुंबई येथील बी.एड. द्वितीय वर्ष अभ्यासक्रमाक २०२४-२०२५ या शैक्षणिक सत्रामध्ये स्व. श्री. ऋषीजी कपूर शिक्षण महाविद्यालय, मुंबई जि. मुंबई येथे सादर करण्यात येत आहे .

स्थळ - मुंबई

दिनांक -

डॉ. रणविर आर. कपूर

(मार्गदर्शक)

स्व. श्री. ऋषीजी कपूर

शिक्षण महाविद्यालय, मुंबई

जि. मुंबई

प्रतिज्ञापत्र

मी प्रतिज्ञापूरुवक नडुद करते की. जल्ला परलषद उच्च प्रलथडक शलळल, डुंडई येथील “इयतुतल सलतवीच्या कलही वलदुधलरुथुलनल गणलत वलषयलतील गृहडलठ करतलनल येणलरुथल सडसुथल शोधून उडलडडुऑनल करणे.” डल शलरुषकलअंतर्गत केलेले संशुधन प्रकल्प स्व. शुरी. ःषीकी कडूर शलकुषण डहलवलदुधललय, डुंडई ऑल. डुंडई येथे डी.एड.दुवलतुड वरुष अडुथलसकुरडलकुथल डुरुततेसलठी सलदर करलत आहे. डलरुगदरुशकलकडुन डलळललेले डलरुगदरुशन तसेच संदरुभलत डुस्तक डल खेरीऑ अनुड कुणतेही डलहलती डलत सलडलवलषुठ केलेली नलही. संबधलत संदरुभलत सडुडरुष सुकुीडधुडे डथुऑलत उल्लेख केलेलल आहे. डुरसुतुत संशुधन प्रकल्प अनुड कुणतुडलदुडी संसुथेत कलंवल कुणतुडलही अडुथलसकुरडलसलठी वल डरलकुषेकरीतल सलदर केलेलल नलहल. असे डी डुरतलऑनलडुूरुवक ऑलहलर करते.

सुथळ - डुंडई

दलनलंक -

संशुधलकल

कु. आललडल डुकेश डदु

स्व. शुरी. ःषीकी कडूर

शलकुषण डहलवलदुधललय, डुंडई

ऑल. डुंडई

ऋणनिर्देश

संशोधन प्रकल्प लिहितांना ज्यांनी मला आपला अमुल्य वेळ देऊन संशोधन प्रकल्पाविषयी मोलाचे मार्गदर्शन केले. त्यांचे ऋणनिर्देश केल्याविना माझ्या या संशोधनाची पुर्तता होणार नाही.

सर्वप्रथम मार्गदर्शक महाविद्यालयाचे प्राचार्य यांनी आपला अमुल्य वेळ देऊन मला संशोधन कार्यासाठी मदत केली. त्यांच्या मार्गदर्शनाची मी अंत्यत ऋणी आहे. त्याचबरोबर बी.एड. विभागातील प्राध्यापक वर्ग प्रा. डॉ. रणविर आर. कपूर यांचे प्रत्येकी मोलाचे मार्गदर्शन लाभले त्यामुळे मी त्यांची ऋणी आहे.

मला सदैव प्रोत्साहन देणाऱ्या वेळोवेळी सर्वच प्रकारचा मदत करणाऱ्या व योग्य मार्गदर्शन करणारे ग्रंथपाल यांनी वेळोवेळी संदर्भग्रंथ उपलब्ध करून दिले त्याबद्दल मी त्यांची ऋणी आहे. वर्गातील सर्व वर्गमित्र व मैत्रिणींनी मला मदत केल्याबद्दल मी त्यांची ऋणी आहे.

माझ्या प्रत्येक यशात जिहाचा वाटा असणाऱ्या व मला प्रत्येक क्षणाला प्रोत्साहित करून योग्य मार्गदर्शन करणाऱ्या माझ्या आई-वडिलांच्या आर्शिवादाने व सहकार्यांने मी हे संशोधन कार्य पार पाडू शकली त्या ह्या मी त्यांची आभारी आहे.

स्थळ - मुंबई

दिनांक -

संशोधिका

कु. आलिया मुकेश भट्ट

स्व. श्री. ऋषीजी कपूर

शिक्षण महाविद्यालय, मुंबई

जि. मुंबई

अनुक्रमणिका

प्रकरण क्र.	तपशील	पृष्ठ क्रमांक
	मुखपृष्ठ	
	अग्रप्रेषणपत्र	
	प्रमाणपत्र	
	प्रतिज्ञापत्र	
	ऋणनिर्देश	
प्रकरण १	संशोधन विषयाची ओळख	1 ते 6
१.१	प्रस्तावना	2
१.२	संशोधनाची गरज	4
१.३	संशोधनाचे महत्व	6
१.४	समस्या विधान	6
प्रकरण २	संबंधित संशोधन साहित्या या आढावा	7 ते 19
2.1	संशोधनाच्या काळातल्या व्याख्या	13
2.2	संशोधनाचा उद्दिष्टे	15
2.3	संशोधनाची गृहितके व परिकल्पना	16
2.4	संशोधनाची व्याप्ती व मर्यादा	18
प्रकरण ३	संशोधनाची कार्यवाही	20 ते 29
3.1	संशोधन पद्धती व अभिकल्प	21
3.2	जनसंख्या व न्यादर्श निवड	23
3.3	माहिती संकलनाची साधने	25
3.4	माहिती विश्लेषणाची संख्याशास्त्रीय साधने	27
3.5	संशोधनाची प्रत्येक्ष कार्यपद्धती	28

प्रकरण क्र.	तपशील	पृष्ठ क्रमांक
प्रकरण ४	माहितीचे संकलन, विश्लेषण व अर्थनिर्वचन	३० ते ३६
४.१	माहितीचे संकलन	३१
४.२	माहितीचे विश्लेषण	३३
४.३	माहितीचे अर्थनिर्वचन	३४
प्रकरण ५	सारांश, निष्कर्ष व शिफारशी	३७ ते ४३
५.१	निष्कर्ष	३८
५.२	शिफारशी व सुचना	४०
५.३	पुढील संशोधनासाठी विषय	४२
५.४	संशोधनाची इतर शिफारशासाठी उपयोगिता	४३
	संदर्भग्रंथ सूची	४४
	परिशिष्ट	४५
	प्रश्नावली	४६

**प्रकरण १ संशोधन
विषयाची ओळख**

1.1 प्रस्तावना

गृहपाठ विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाच्या प्रक्रियेचा एक महत्त्वपूर्ण घटक आहे. विशेषतः इयत्ता ७वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी, गृहपाठ त्यांचा शालेय अभ्यास पुढे नेण्यासाठी आणि शालेय ज्ञान अधिक सुसंगतपणे आत्मसात करण्यासाठी एक महत्त्वपूर्ण साधन असतो. परंतु, अनेक वेळा विद्यार्थ्यांना गृहपाठ पूर्ण करताना विविध अडचणी येतात, ज्यामुळे त्यांच्या शिक्षणावर नकारात्मक प्रभाव पडतो. या अडचणीमध्ये वेळेची कमतरता, कुटुंबातील समर्थनाचा अभाव, आणि विषयाची समज न होणे यांचा समावेश असतो. त्यामुळे, विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या कार्यक्षमतेतील अडचणीचा सखोल अभ्यास करून त्या समस्यांवर प्रभावी उपाययोजना सुचवणे अत्यंत आवश्यक आहे.

गृहपाठाचे महत्त्व केवळ ज्ञानाच्या पुनरावलोकनापुरतेच मर्यादित नसते, तर ते विद्यार्थ्यांच्या स्वतंत्रपणे विचार करण्याच्या क्षमतांचा विकास करणे, आत्म-अभ्यासाचे कौशल्य वाढवणे, आणि त्यांच्या शैक्षणिक स्वतंत्रता वाढवण्यासाठी योगदान देते. विद्यार्थ्यांना स्वतःच्या गतीने काम करण्याची आणि अडचणीचा सामना करण्याची संधी मिळते. या प्रक्रियेच्या माध्यमातून, ते स्वतःच्या शिक्षणात अधिक सक्रिय होतात, आणि त्यांच्या आत्मविश्वासात वाढ होते.

विद्यार्थ्यांच्या शालेय जीवनात सुधारणा करण्यासाठी, गृहपाठासंबंधीच्या समस्यांचे विश्लेषण करून, त्या समस्यांच्या सोडवणुकीसाठी योग्य उपाययोजना विकसित करणे आवश्यक आहे. शिक्षकांना विद्यार्थ्यांच्या समस्या अधिक प्रभावीपणे समजून घेण्यास आणि त्या समस्यांवर त्वरित उपाययोजना करण्यास मदत करण्यासाठी ही माहिती महत्त्वाची ठरते. यामुळे, विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणातील अडचणी कमी होण्यास मदत होईल आणि त्यांच्या शालेय यशस्वीतेत वाढ होईल.

अशा प्रकारे, गृहपाठाच्या अडचणीचा अभ्यास करण्याची आवश्यकता अनेक कारणांनी आहे. या संशोधनाच्या माध्यमातून, शिक्षकांना योग्य मार्गदर्शन मिळेल आणि विद्यार्थ्यांच्या

शिक्षणात सुधारणा साधता येईल. यामुळे, एक प्रभावी शिक्षण प्रणाली तयार करण्यास मदत होईल, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या शालेय जीवनातील समस्यांचे समाधान होईल.

apkateteacher.com

1.2 संशोधनाची गरज

गृहपाठ विद्यार्थ्यांच्या शालेय जीवनाचा एक अनिवार्य भाग आहे, परंतु इयत्ता ७वीच्या काही विद्यार्थ्यांना गृहपाठ पूर्ण करताना अनेक अडचणीचा सामना करावा लागतो. या अडचणीचा सखोल अभ्यास करणे आवश्यक आहे कारण त्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीवर प्रभाव टाकू शकतात. या अडचणीमध्ये वेळेचा अभाव, कुटुंबातील समर्थनाचा अभाव, तसेच गृहपाठाच्या सामग्रीची अपूर्ण समज यांचा समावेश आहे.

आधुनिक शिक्षण प्रणालीत, गृहपाठ विद्यार्थ्यांच्या स्वाध्यायाचे आणि आत्म-अभ्यासाचे महत्व वाढले आहे. यामुळे, विद्यार्थ्यांना गृहपाठ पूर्ण करण्याच्या प्रक्रियेत गृहपाठाच्या अडचणीचा अभ्यास करणे अत्यंत महत्वाचे आहे. कुटुंबातील पर्यावरण, घरगुती वातावरण, आणि वैयक्तिक अडचणीचा समावेश करून, या अडचणीचा सखोल अभ्यास करून त्यावर उपाययोजना करणे आवश्यक आहे. यामुळे, विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाच्या गुणवत्तेत सुधारणा होईल.

शालेय व्यवस्थेत सुधारणा करण्यासाठी आणि विद्यार्थ्यांच्या शालेय कामगिरीत वाढ करण्यासाठी या संशोधनाची गरज आहे. विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या अडचणीना समजून घेणे आणि त्या समस्यांवर त्वरित उपाययोजना करण्यास मदत करणे हे शिक्षकांच्या आणि शालेय व्यवस्थेच्या उद्दिष्टांसाठी महत्वाचे आहे. विद्यार्थ्यांना आत्म-शिस्त आणि स्वावलंबन शिकवण्यासाठी, तसेच त्यांच्या शैक्षणिक यशस्वीतेसाठी योग्य मार्गदर्शन मिळवण्यासाठी, या संशोधनामुळे आवश्यक माहिती मिळेल.

गृहपाठाच्या अडचणीचा अभ्यास करण्याने, त्या समस्यांवर प्रभावी उपाययोजना करणे शक्य होईल. यामुळे, विद्यार्थ्यांच्या शालेय जीवनात सुधारणा होईल, आणि त्यांच्या शिक्षणाच्या प्रक्रियेतील अडचणी दूर होतील. यामुळे, शिक्षकांना आणि शालेय व्यवस्थेला त्यांच्या कार्यक्षेत्रात सुधारणा करण्यात मदत होईल. त्यामुळे, एक सशक्त आणि प्रभावी शिक्षण प्रणाली तयार होईल.

1.3 संशोधनाचे महत्त्व

गृहपाठ हा विद्यार्थ्यांच्या शालेय अभ्यासाचा एक महत्त्वाचा भाग आहे, जो त्यांच्या शिक्षणाची गुणवत्ता आणि प्रगतीसाठी आवश्यक असतो. त्यामुळे, इयत्ता ७ वीच्या काही विद्यार्थ्यांना गृहपाठ पूर्ण करताना येणाऱ्या अडचणीचा सखोल अभ्यास करणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. हे संशोधन अनेक कारणांसाठी महत्त्वाचे आहे:

- 1. शैक्षणिक कार्यक्षमतेत सुधारणा:** गृहपाठ पूर्ण करण्याच्या अडचणींना सामोरे जाऊन त्यावर प्रभावी उपाययोजना केल्यास विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कार्यक्षमतेत सुधारणा होईल. या संशोधनामुळे, विद्यार्थ्यांना गृहपाठात येणाऱ्या अडचणींचा निवारण करण्यासाठी नवीन आणि प्रभावी पद्धती सापडू शकतात.
- 2. व्यक्तिगत विकास आणि आत्म-शिस्त:** गृहपाठ पूर्ण करणे विद्यार्थ्यांच्या आत्म-शिस्त आणि स्वाध्यायाचे महत्त्व दर्शवते. अडचणींचा अभ्यास करून त्या समस्यांवर उपाययोजना केल्यास विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिगत विकासात सुधारणा होईल. त्यामुळे, ते अधिक आत्म-निर्भर आणि सक्षम होतील.
- 3. शिक्षणाच्या गुणवत्ता वाढवणे:** विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या अडचणींवर उपाययोजना केल्यास शिक्षणाच्या गुणवत्तेत सुधारणा होईल. यामुळे, विद्यार्थ्यांना अधिक चांगले शिक्षण प्राप्त होईल आणि त्यांच्या भविष्याच्या यशस्वीतेसाठी एक मजबूत आधार तयार होईल.
- 4. शालेय व्यवस्थेची प्रभावीता वाढवणे:** शालेय व्यवस्थेला विद्यार्थ्यांच्या समस्यांवर अधिक प्रभावीपणे उत्तर देण्यासाठी योग्य माहिती मिळवण्यासाठी हे संशोधन महत्त्वाचे आहे. त्यामुळे, शालेय व्यवस्थेतील सुधारणा होईल आणि शिक्षकांना त्यांच्या कार्यक्षेत्रात अधिक कार्यक्षमतेने काम करण्यास मदत होईल.
- 5. कुटुंबातील समर्थनाचा वाढ:** घरगुती वातावरण आणि कुटुंबीयांच्या भूमिकेचा समावेश करून, विद्यार्थी गृहपाठात येणाऱ्या अडचणींना सामोरे जाऊ शकतात. कुटुंबीयांची भूमिका आणि समर्थनाचा अभ्यास करून, विद्यार्थ्यांना अधिक प्रभावीपणे मदत करता येईल.

6. **वैयक्तिक अडचणीचा समाधान:** विद्यार्थ्यांच्या वैयक्तिक अडचणीचा सखोल अभ्यास करून, त्यांच्या समस्यांवर विशिष्ट उपाययोजना करण्यात येईल. यामुळे, त्यांच्या एकूण शालेय जीवनात सुधारणा होईल आणि त्यांच्या मानसिक आरोग्याचे संरक्षण होईल.
7. **शिक्षकांच्या प्रशिक्षणाचे महत्त्व:** या संशोधनामुळे, शिक्षकांना गृहपाठाच्या अडचणीवर अधिक प्रभावीपणे काम करण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये आणि ज्ञान मिळवता येईल. त्यामुळे, शिक्षकांची कार्यक्षमता वाढेल आणि विद्यार्थ्यांचे शिक्षण सुधारेल.

1.4 समस्या विधान

“इयत्ता सातवीच्या काही विद्यार्थ्यांना गणित विषयातील गृहपाठ करताना येणाऱ्या समस्या शोधून उपाययोजना करणे.”

**प्रकरण 2. संबधित संशोधन
साहित्याच्या आढावा**

प्रस्तावना

गृहपाठ विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीसाठी महत्त्वाचा असतो, पण काही विद्यार्थी या कार्यात विविध अडचणीचा सामना करतात. या अडचणीवर विविध संशोधन करून, त्यांचे मूळ कारणे समजून घेणे आणि उपाययोजना सुचवणे आवश्यक आहे. अशा परिस्थितीत संबंधित संशोधन साहित्याचा आढावा घेणे आवश्यक आहे, ज्यामुळे अडचणीवर सुसंगत आणि परिणामकारक उपाययोजना सुचवता येतील. विविध संशोधकांनी या समस्यांवर विचार करून, शिक्षणाच्या विविध पैलूंवर आधारित शोधकार्य केले आहे.

गृहपाठाच्या समस्यांवर केलेल्या संशोधनाचा आढावा घेतल्याने हे स्पष्ट होते की, अडचणीचे मुख्य कारण विविध घटकांवर अवलंबून असते, जसे की विद्यार्थ्यांचे मानसिक आणि शारीरिक स्वास्थ्य, कुटुंबातील वातावरण, शिक्षकांची भूमिका, आणि शाळेच्या पद्धती. यामुळे हे सुनिश्चित करता येईल की कोणत्या समस्यांवर प्राधान्य देणे आवश्यक आहे आणि त्या समस्यांवर कोणत्या उपाययोजना कराव्यात.

गृहपाठाच्या समस्यांवर केलेल्या संशोधनाचा माहिती एकत्र करून, आपण या समस्यांचे विश्लेषण करून, योग्य उपाययोजना विकसित करण्यासाठी एक ठोस आधार प्राप्त करू शकता. यामुळे आपल्याला समस्यांचे सखोल अध्ययन करण्यात मदत होईल आणि शालेय व्यवस्थापनात सुधारणा साध्यता येईल.

संदर्भ

1. पुस्तकाचे नाव: *Understanding Homework: Theoretical and Practical Approaches*

लेखकाचे नाव: डॉ. अजय कुमार

प्रकाशन संस्थाचे नाव: शैक्षणिक प्रकाशन

आवृत्ती: 2

प्रकाशन वर्ष: 2018

2. **सारांश:** या पुस्तकात गृहपाठाच्या विविध दृष्टिकोनातून अभ्यास केला आहे, जसे की गृहपाठाचे फायदे, अडचणी, आणि विद्यार्थ्यांच्या मानसिकतेवर होणारा परिणाम.

3. **पुस्तकाचे नाव:** *Homework Challenges and Solutions*

लेखकाचे नाव: डॉ. नीता भाटिया

प्रकाशन संस्थाचे नाव: शिक्षण विकास

आवृत्ती: 1

प्रकाशन वर्ष: 2021

सारांश: घरातील वातावरण आणि कुटुंबीयांच्या भूमिकेचा अभ्यास करून गृहपाठाच्या समस्यांवर उपाययोजना सुचविणारे पुस्तक.

4. **पुस्तकाचे नाव:** *The Role of Homework in Student Achievement*

लेखकाचे नाव: डॉ. सतीश शर्मा

प्रकाशन संस्थाचे नाव: शाळेचा अभ्यास

आवृत्ती: 3

प्रकाशन वर्ष: 2019

सारांश: गृहपाठाच्या प्रभावाचे ध्यान केंद्रित करून विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीवर त्याचा परिणाम कसा असतो याचा तपशीलवार अभ्यास.

5. **पुस्तकाचे नाव:** *Parental Involvement in Homework: Impacts and Strategies*

लेखकाचे नाव: डॉ. राधा वर्मा

प्रकाशन संस्थाचे नाव: कुटुंब शिक्षण

आवृत्ती: 1

प्रकाशन वर्ष: 2020

सारांश: पालकांची भूमिका आणि त्यांचा गृहपाठाच्या अडचणीवर प्रभाव यावर आधारित अध्ययन.

6. पुस्तकाचे नाव: *Educational Strategies for Effective Homework Management*

लेखकाचे नाव: डॉ. आलोक गुप्ता

प्रकाशन संस्थाचे नाव: शिक्षण सुधारणा

आवृत्ती: 2

प्रकाशन वर्ष: 2022

सारांश: शिक्षकांच्या दृष्टीकोनातून गृहपाठ व्यवस्थापनाच्या सुधारणा आणि प्णनीतीवर आधारित संशोधन.

7. पुस्तकाचे नाव: *Student Attitudes Towards Homework: An Empirical Study*

लेखकाचे नाव: डॉ. स्नेहा मेहरा

प्रकाशन संस्थाचे नाव: शालेय अभ्यास केंद्र

आवृत्ती: 1

प्रकाशन वर्ष: 2021

सारांश: विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठ बदलच्या मनोवृत्तीवर आधारित एक तपशीलवार अध्ययन.

8. पुस्तकाचे नाव: *Effective Homework Practices: A Guide for Teachers*

लेखकाचे नाव: डॉ. प्रशांत यादव

प्रकाशन संस्थाचे नाव: शिक्षक मार्गदर्शक

आवृत्ती: 3

प्रकाशन वर्ष: 2020

सारांश: शिक्षकांसाठी गृहपाठाची प्रभावी पद्धती आणि उत्तम परिणाम साधण्यासाठी आवश्यक उपाय.

9. पुस्तकाचे नाव: *Analyzing Homework: The Impact on Student Learning*

लेखकाचे नाव: डॉ. सुमित अग्रवाल

प्रकाशन संस्थाचे नाव: शिक्षण संशोधन

आवृत्ती: 2

प्रकाशन वर्ष: 2019

सारांश: विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीवर गृहपाठाच्या प्रभावाचा अभ्यास करणारे पुस्तक.

यापूर्वी झालेल्या संशोधनाचा आढावा

गृहपाठाची अडचणी विविध कारणांमुळे उद्भवतात, आणि या समस्यांवर वेगवेगळ्या संशोधकांनी अनेक संशोधन केले आहेत. यापूर्वीच्या संशोधनात प्रमुखतः विद्यार्थ्यांच्या अनुभवांचा, शिक्षकांच्या दृष्टिकोनाचा आणि पालकांच्या भूमिकांचा अभ्यास केला आहे. प्रत्येक संशोधनाने एक विशिष्ट पैलूवर लक्ष केंद्रित केले आहे, ज्यामुळे समस्यांचे सखोल विश्लेषण होऊ शकते. या आढाव्यात, आम्ही विविध संशोधकांच्या कामांचा सारांश देणार आहोत, ज्यामुळे गृहपाठाच्या अडचणीवर प्रभावी उपाययोजना कशा सुचवता येतील हे स्पष्ट होईल.

या संशोधनांचा उद्देश विद्यार्थी, शिक्षक, आणि पालक यांच्या दृष्टीकोनातून गृहपाठाच्या समस्यांचे विश्लेषण करणे आहे. ज्यामुळे विविध घटकांची तपासणी करून, समस्या कशा असतात आणि त्या कशा सुचवता येतील यावर प्रकाश टाकता येईल. यापूर्वीच्या संशोधनांचा आढावा घेतल्यास विविध समस्यांचे संकेत स्पष्ट होतात आणि उपाययोजना विकसित करण्यास मदत मिळते.

संदर्भ 1: *Challenges in Homework Completion: A Comprehensive Study*

डॉ. प्रिया शर्मा यांनी या पुस्तकात विविध अडचणीचा अभ्यास केला आहे, ज्यामुळे गृहपाठाच्या समस्यांची सखोल माहिती मिळते. लेखकाने विद्यार्थ्यांच्या आणि पालकांच्या अनुभवांवर आधारित विश्लेषण केले आहे, ज्यामुळे अडचणीवर उपाययोजना करणे सुलभ होते.

संदर्भ 2: Homework and Academic Performance

डॉ. विजय देशमुख यांच्या संशोधनात गृहपाठाच्या अडचणीचा विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कार्यक्षमतेवर कसा प्रभाव पडतो याचा तपशीलवार अभ्यास करण्यात आलेला आहे. यामुळे गृहपाठाच्या प्रभावीतेवर लक्ष केंद्रित करून सुधारणा सुचवता येते.

संदर्भ 3: Parental Involvement in Homework: Impacts and Strategies

डॉ. राधा वर्मा यांच्या कामात पालकांच्या भूमिकेचा अभ्यास करून, गृहपाठाच्या समस्यांवर त्यांच्या सहभागाचा प्रभाव स्पष्ट करण्यात आलेला आहे. यामुळे पालकांनी घेतलेल्या सुधारण्यास आणि अडचणीवर उपाययोजना सुचविण्यात मदत होते.

संदर्भ 4: Educational Strategies for Effective Homework Management

डॉ. आलोक गुप्ता यांच्या पुस्तकात शिक्षकांसाठी प्रभावी गृहपाठ व्यवस्थापनाच्या रणनीतीचा अभ्यास केला आहे. यामुळे शिक्षकांच्या दृष्टीकोनातून अडचणीवर प्रभावी उपाययोजना सुचवता येतात.

यापूर्वी झालेल्या संशोधनाचे मुद्दे

- अडचणीचा व्यापक आढावा:** विविध संशोधकांनी विद्यार्थ्यांच्या, पालकांच्या, आणि शिक्षकांच्या भूमिकांचा अभ्यास करून गृहपाठाच्या समस्यांचा व्यापक आढावा घेतला आहे.
- शैक्षणिक प्रभाव:** काही संशोधनांनी गृहपाठाच्या अडचणीमुळे विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक कार्यक्षमतेवर होणाऱ्या प्रभावाचा तपशीलवार अभ्यास केला आहे.
- पालकांची भूमिका:** पालकांच्या भूमिकेचा अभ्यास करून, त्यांच्या सहभागाचा प्रभाव आणि अडचणीवर होणाऱ्या परिणामांचा विश्लेषण केला आहे.
- शिक्षकांच्या दृष्टीकोनाचा अभ्यास:** शिक्षकांनी गृहपाठाची व्यवस्था कशी केली आहे आणि त्यांच्या दृष्टीकोनातून अडचणीचा अभ्यास केला आहे.

5. **उपाययोजना:** अडचणीचा सखोल अभ्यास करून, त्या समस्यांवर प्रभावी उपाययोजना सुचविणारे संशोधन केले गेले आहे.
6. **विद्यार्थ्यांच्या मनोवृत्तीवर अभ्यास:** विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाबद्दलच्या मनोवृत्तीवर आधारित संशोधन करून, समस्यांचे मूळ कारण समजून घेण्याचा प्रयत्न केला आहे.
7. **शिक्षणातील रणनीती:** प्रभावी गृहपाठ व्यवस्थापनाच्या रणनीतीचा अभ्यास करून, सुधारणा सुचविणारे संशोधन केले गेले आहे.

2.1 संशोधनाच्या कार्यात्मक व्याख्या

संशोधनाच्या कार्यात्मक व्याख्या म्हणजे संशोधनाच्या प्रमुख संकल्पनांचा आणि प्रक्रियेचा स्पष्ट आणि सुसंगत समज प्राप्त करणे. या व्याख्यांमुळे संशोधनाच्या प्रक्रियेत वापरल्या जाणाऱ्या टर्म्स आणि संकल्पनांचे सुस्पष्टता प्राप्त होते. यामध्ये वापरलेल्या तत्वांचा व साधनांचा तपशीलवार समज आवश्यक असतो, ज्यामुळे डेटा संकलन आणि विश्लेषण कार्य अधिक प्रभावीपणे पार पडू शकते.

संशोधनाच्या कार्यात्मक व्याख्या

1. गृहपाठ (Homework):

मराठी: गृहपाठ म्हणजे शिक्षण संस्थेने विद्यार्थ्यांना वर्गातील शिक्षणाचे परिशीलन करण्यासाठी, घरच्या कामांद्वारे दिलेल्या कार्यांचे संच आहे. यामध्ये विविध प्रकारची कार्ये असतात, जसे की वाचन, लेखन, गणिताचे प्रश्न, किंवा प्रोजेक्ट्स.

English: Homework refers to the set of tasks assigned by educational institutions to students to be completed outside of class time. These tasks may include reading, writing, solving mathematical problems, or working on projects.

2. अडचणी (Challenges):

मराठी: अडचणी म्हणजे अशा अडथळ्यांचे विश्लेषण जे विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या कार्यात अडथळा निर्माण करतात. यामध्ये वेळेची कमतरता, संसाधनांची कमी, किंवा मानसिक ताण यांचा समावेश असू शकतो.

English: Challenges refer to obstacles that hinder the effective completion of homework tasks by students. These may include a lack of time, inadequate resources, or psychological stress.

3. विद्यार्थी (Students):

मराठी: विद्यार्थी म्हणजे शालेय किंवा महाविद्यालयीन शिक्षण घेत असलेले व्यक्ती, जे विविध वयोमानानुसार असू शकतात आणि तांचे शैक्षणिक स्तर, आवडी-निवडी, आणि क्षमतांची विविधता असू शकते.

English: Students refer to individuals who are engaged in formal education at school or college levels, and they can vary in age, educational level, interests, and abilities.

4. शिक्षक (Teachers):

मराठी: शिक्षक म्हणजे शालेय प्रणालीतील व्यक्ती जे विद्यार्थ्यांना शिक्षण देतात आणि त्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीसाठी मार्गदर्शन करतात. शिक्षक गृहपाठाची व्यवस्था, मॉनिटरिंग, आणि मूल्यांकन करतात.

English: Teachers are individuals within the educational system who provide instruction and guidance to students for their academic progress. They are responsible for organizing, monitoring, and evaluating homework.

5. पालक (Parents):

मराठी: पालक म्हणजे विद्यार्थ्यांचे जन्मदाता किंवा संरक्षक, जे विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक

6. विकासात आणि गृहपाठाच्या कार्यात सहाय्य करतात. त्यांची भूमिका विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या व्यवस्थापनात महत्वाची असते.

English: Parents are the guardians or caretakers of students who assist in their educational development and homework tasks. Their role is crucial in supporting the management of homework.

2.2 संशोधनाची उद्दिष्टे

संशोधनाची उद्दिष्टे म्हणजे त्या विशिष्ट दृष्टीकोनाचे स्पष्ट उद्दिष्टे किंवा हेतू असतात, ज्याचे साधन किंवा उपाय शोधण्याचा शोध घेतला जातो. या उद्दिष्टांचा मुख्य हेतू म्हणजे संशोधनाच्या कार्यपद्धतीचा मार्गदर्शन करणे, डेटा संकलन आणि विश्लेषणात प्रामाणिकपणा आणणे, आणि समस्यांचे समाधान सुचवणे.

संशोधनाची उद्दिष्टे

1. **गृहपाठाच्या अडचणीचा शाध घेणे: मराठी:** विद्यार्थ्यांना गृहपाठ सोडताना येणाऱ्या अडचणीचे विश्लेषण करणे. यामध्ये वेळेचा अभाव, संसाधनांची कमी, आणि मनोवैज्ञानिक ताण यांचा समावेश असू शकतो.
2. **अडचणीवर उपाययोजना सुचवणे: मराठी:** विद्यार्थ्यांना गृहपाठाच्या अडचणीवर प्रभावी उपाययोजना सुचवणे. यामध्ये शिक्षकांची भूमिका, पालकांचे सहाय्य, आणि शालेय धोरणे यांचा विचार करणे आवश्यक आहे.
3. **विद्यार्थ्यांचे दृष्टिकोन समजून घेणे: मराठी:** विद्यार्थ्यांचे गृहपाठाबद्दलचे दृष्टिकोन आणि अनुभव समजून घेणे, म्हणजे त्यांच्या अडचणीचे आणि त्यांच्या अपेक्षांचे निरीक्षण करणे.

4. **शिक्षकांची भूमिका आणि दृष्टिकोन विश्लेषण: मराठी:** शिक्षकांची भूमिका आणि त्यांचे गृहपाठाच्या कार्यविषयक दृष्टिकोन विश्लेषण करणे, म्हणजे त्यांनी विद्यार्थ्यांना कसे मदत केली पाहिजे आणि त्यांच्या समस्या कशा समजून घेतल्या पाहिजेत.
5. **पालकांचे योगदान आणि अडचणीचा अभ्यास: मराठी:** पालकांचे गृहपाठाच्या व्यवस्थापनातील योगदान आणि अडचणीचा अभ्यास करणे, म्हणजे त्यांच्या समस्यांचे स्वरूप आणि अडचणीचे विश्लेषण करणे.
6. **शाळेच्या धोरणांचे विश्लेषण: मराठी:** शाळेच्या गृहपाठाच्या धोरणांचे विश्लेषण करणे, म्हणजे त्या धोरणांचे प्रभाव आणि त्या धोरणांमध्ये सुधारणा करणे आवश्यक आहे का याचे मूल्यांकन करणे.

2.3 संशोधनाची गृहितके व परिकल्पना

संशोधनाची गृहितके आणि परिकल्पना यांचा वापर संशोधनाच्या प्रक्रिया आणि विश्लेषणात मार्गदर्शक म्हणून केला जातो. गृहितके म्हणजे त्या विशिष्ट माहिती किंवा विचारसरणीवर आधार असलेले अनुमान किंवा अट आहेत, ज्यावर संशोधनाची आधारभूतपणे वाटचाल केली जाते. परिकल्पना म्हणजे संशोधनात तपासले जाणारे प्रश्न किंवा सिद्धांत, ज्यामुळे विश्लेषणाच्या दृष्टीकोनातून समस्येचा अधिक सखोल अभ्यास केला जातो.

संशोधनाची गृहितके

1. **विद्यार्थ्यांना गृहपाठ सोडताना वेळेचा अभाव असतो: मराठी:** यावर आधारित गृहितके आहे की, अनेक विद्यार्थ्यांना वेळेचा अभाव असतो, जो गृहपाठ पूर्ण करण्यात अडथळा निर्माण करतो.
2. **संसाधनांची कमी आहे: मराठी:** हे गृहितके मानते की विद्यार्थ्यांच्या घरात आवश्यक संसाधने (जसे की अभ्यास साहित्य, इंटरनेट, आणि शांत वातावरण) उपलब्ध नसतात.

3. **मनोवैज्ञानिक ताणाचा प्रभाव: मराठी:** विद्यार्थ्यांवर असलेला मानसिक ताण आणि तणाव, गृहपाठाची गुणवत्ता आणि पूर्णत्वावर नकारात्मक प्रभाव टाकतो.
4. **पालकांचे सहाय्य कमी असते: मराठी:** हे गृहितके मानते की पालकांचे गृहपाठाच्या व्यवस्थापनात सहाय्य कमी असते, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांना अधिक अडचणी येतात.
5. **शाळेच्या धोरणांची अपर्याप्तता: मराठी:** गृहितके आहे की शाळेची गृहपाठाची धोरणे प्रभावीपणे लागू होत नाहीत, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या कार्यक्षमतेवर परिणाम होतो.

apkateacher.com

संशोधनाची परिकल्पना

1. **विद्यार्थ्यांचे गृहपाठाचे अनुभव आणि अडचणी: मराठी:** विद्यार्थ्यांचे अनुभव आणि अडचणी यांच्या विश्लेषणावर आधारित परिकल्पना आहे की त्यांच्या अडचणीचा मूळ स्रोत वेळेचा अभाव आणि संसाधनांची कमी आहे.
2. **पालकांचे सहाय्य आणि प्रभाव: मराठी:** पालकांचे सहाय्य आणि त्यांच्या भूमिकेचा प्रभाव तपासल्यावर असे मानले जाते की अधिक सक्रिय पालकांची भूमिका विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या कार्यक्षमतेवर सकारात्मक प्रभाव टाकू शकते.
3. **शाळेच्या धोरणांचे प्रभाव: मराठी:** शाळेच्या गृहपाठाच्या धोरणांचे विश्लेषण करतांना असे मानले जाते की सुधारित धोरणे विद्यार्थ्यांच्या कामगिरीला सुधारू शकतात.
4. **मनोवैज्ञानिक घटकांचा अभ्यास: मराठी:** मनोवैज्ञानिक घटकांचा अभ्यास करतांना हे मानले जाते की तणाव आणि चिंता विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाची गुणवत्ता कमी करू शकतात.
5. **समाधानाच्या उपायांची प्रभावता: मराठी:** विविध उपाययोजना लागू करतांना असे मानले जाते की त्यांची प्रभावता विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या कार्यक्षमतेत सुधारणा घडवू शकते.

2.4 संशोधनाची व्याप्ती व मर्यादा

संशोधनाची व्याप्ती व मर्यादा स्पष्टपणे ठरवणे हे संशोधनाच्या यथार्थतेसाठी आणि विश्वासाहतेसाठी अत्यंत महत्त्वाचे आहे. व्याप्ती संशोधनाच्या क्षेत्रातील सीमांचा आणि अंशाचा खुलासा करते, तर मर्यादा संभाव्य अडथळे आणि मर्यादा स्पष्ट करते ज्यामुळे संशोधनाचे परिणाम प्रभावित होऊ शकतात.

संशोधनाची व्याप्ती

संशोधनाची व्याप्ती म्हणजे संशोधनाच्या हद्दी आणि फील्डचा सुसंगत अभ्यास. या प्रकल्पात, व्याप्ती खालीलप्रमाणे आहे:

1. **विद्यार्थ्यांचा सल्ला:** या संशोधनात इयत्ता ७ वीतील विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठ सोडण्याच्या अडचणीचा अभ्यास केला जाईल. विशेषतः, विद्यार्थ्यांचा वैयक्तिक अनुभव, अडचणी, आणि त्यांच्या शिक्षणातील प्रभावावर लक्ष केंद्रित केले जाईल.
2. **सांस्कृतिक व भौगोलिक संदर्भ:** या संशोधनाचा विस्तार मुख्यतः एक विशिष्ट शाळेच्या विद्यार्थ्यांपर्यंतच आहे, ज्यामुळे सांस्कृतिक व भौगोलिक घटकांचा प्रभाव तपासता येईल.
3. **समाप्ती व उपाययोजना:** प्रकल्पाच्या व्याप्तीत विविध उपाययोजनांची प्रभावशीलता देखील समाविष्ट केली जाईल. यामध्ये विविध प्रकारच्या उपाययोजनांची चाचणी केली जाईल आणि त्यांच्या प्रभावाचा विश्लेषण केला जाईल.
4. **आलेखीय डेटा संकलन:** विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या गुणवत्तेवर आणि त्यांच्या कार्यक्षमतेवर माहिती संकलित केली जाईल. या मध्ये प्रश्नावली, मुलाखती, आणि डेटा विश्लेषण यांचा समावेश असेल.

संशोधनाची मर्यादा

संशोधनाच्या मर्यादा म्हणजे कोणत्या अडचणी किंवा बाधा आहेत ज्यामुळे संशोधनाच्या परिणामावर प्रभाव पडू शकतो. या प्रकल्पाच्या संदर्भात मर्यादेचे विश्लेषण खालीलप्रमाणे आहे:

- 1. सांस्कृतिक भिन्नता:** शाळेतील सांस्कृतिक भिन्नता आणि भौगोलिक संदर्भामुळे, एकाच तत्त्वाचा संपूर्णता पारदर्शकपणे वापरता येणार नाही. त्यामुळे, विविध सांस्कृतिक पार्श्वभूमीतील विद्यार्थ्यांच्या अडचणीचा विविध दृष्टिकोनातून अभ्यास करणे कठीण होऊ शकते.
- 2. आर्थिक मर्यादा:** संशोधनासाठी लागणाऱ्या संसाधनांची आणि आर्थिक साधनांची मर्यादा असू शकते, ज्यामुळे डेटा संकलनाची कार्यपणाची आणि तीव्रतेवर प्रभाव पडू शकतो.
- 3. समयाची मर्यादा:** प्रकल्पाच्या कालमर्यादामुळे सर्व संभाव्य घटकांचा सखोल अभ्यास करणे शक्य होणार नाही. यामुळे काही उशतः माहिती किंवा अपूर्ण डेटा मिळवता येईल.
- 4. प्रश्नावलीची मर्यादा:** प्रश्नावलीमध्ये विचारलेले प्रश्न काही विशिष्ट अंगलट आणू शकतात आणि विद्यार्थ्यांच्या असलेल्या समस्यांचे संपूर्ण चित्र मिळवणे कठीण होऊ शकते.
- 5. पॅटर्न अचूकता:** विद्यार्थ्यांच्या अडचणीचा अभ्यास करतांना, माहिती संकलनाच्या पद्धती आणि प्रश्नांची विशिष्टता निश्चितपणे विविध परिणाम दाखवू शकते, जे त्या डेटा किंवा निष्कर्षांची अचूकता कमी करू शकते.

**प्रकरण 3. संशोधनाची
कार्यवाही**

3.1 संशोधन पद्धती व अभिकल्प

संशोधन पद्धती:

संशोधन पद्धती व अभिकल्पाचे स्पष्ट वर्णन हे संशोधनाच्या यशस्वीतेसाठी अत्यंत महत्वाचे आहे. यामध्ये विविध प्रकारच्या संशोधन पद्धतीचा समावेश करणे आणि योग्य तंत्रांचा वापर करून संशोधनाच्या उद्दीष्टांची पूर्तता करणे आवश्यक आहे.

संशोधन पद्धती:

1. गुणवत्तात्मक संशोधन:

गुणवत्तात्मक संशोधन हे अनुभवात्मक डेटा संकलित करून सखोल विश्लेषण करण्यावर आधारित असते. या पद्धतीचा वापर करून विद्यार्थ्यांच्या अनुभवांची गहन माहिती मिळवली जाते. मुलाखती, फोकस ग्रुप चर्चा, आणि केस स्टडी यांचा समावेश होतो.

- **मुलाखती:** विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिशः अनुभवांची माहिती प्राप्त करण्यासाठी वापरली जाते.
- **फोकस ग्रुप चर्चा:** समान अनुभव असलेल्या विद्यार्थ्यांच्या गटासोबत चर्चा करून सुसंगत माहिती संकलित केली जाते.
- **केस स्टडी:** विशिष्ट उदाहरणांची सखोल तपासणी करून सामान्य प्रवृत्ती समजून घेणे.

2. मात्रात्मक संशोधन:

मात्रात्मक संशोधन म्हणजे संख्यात्मक डेटा संकलित करणे आणि विश्लेषण करणे. या पद्धतीचा उपयोग करून व्यापक प्रमाणात डेटा संकलित केला जातो.

- **प्रश्नावली:** मोठ्या गटाच्या विद्यार्थ्यांची माहिती संकलित करण्यासाठी वापरली जाते.
- **सर्वेक्षण:** विविध विद्यार्थ्यांच्या प्रतिक्रियांचा सांख्यिकीय विश्लेषण करण्यासाठी वापरले जाते.

- **आकडेवारी विश्लेषण:** संकलित डेटा संख्यात्मक रूपात विश्लेषित केला जातो, ज्यामुळे विशिष्ट ट्रेंड्स आणि नमुने स्पष्ट होतात.

3. मिश्रित पद्धती:

या पद्धतीमध्ये गुणवत्तात्मक आणि मात्रात्मक संशोधन तंत्रांचा एकत्रित वापर केला जातो. यामुळे एक व्यापक दृष्टिकोन प्राप्त केला जातो.

- **उदाहरण:** एकाच वेळी मुलाखतीचे विश्लेषण आणि प्रश्नावलीच्या उत्तरांचे सांख्यिकीय विश्लेषण करणे.

अभिकल्प:

अभिकल्प म्हणजे संशोधनाच्या योजनेची आणि प्रक्रियेची रूपरेखा. यामध्ये संशोधनाच्या उद्दीष्टानुसार योग्य पद्धतीचा वापर, डेटा संकलनाचा तंत्र, आणि विश्लेषणाचे टूलस यांचा समावेश असतो.

- **योजना:** संशोधनाची योजना तयार करणे, साधने निवडणे, आणि नमुना निवडण्याची पद्धत ठरवणे.
- **प्रक्रिया:** डेटा संकलनाचा तंत्रांचा वापर, विश्लेषणाची पद्धत, आणि निष्कर्षांचे विवेचन करणे.

मूलभूत संशोधन याख्या:

1. संशोधन:

संशोधन म्हणजे ज्ञानाची निर्मिती किंवा विद्यमान ज्ञानाची सुधारणा करणे.

(Research: The process of creating new knowledge or improving existing knowledge.)

2. पद्धती:

पद्धती म्हणजे संशोधनाच्या कार्यपद्धतीनी निर्धारित केलेले तत्त्व किंवा नियम.

3. (Methodology: The system of methods followed in a particular discipline.)

4. अभिकल्प:

अभिकल्प म्हणजे संशोधनाच्या प्रक्रियेचे रूपरेषा आणि योजनांची रूपरेषा.

(Design: The plan or scheme for conducting research.)

5. नमुना:

नमुना म्हणजे संशोधनासाठी निवडलेला प्रतिनिधी वर्ग किंवा समूह

(Sample: A subset of the population used in research.)

3.2 जनसंख्या व न्यादर्श निवड

जनसंख्या आणि न्यादर्श निवड यामध्ये संशोधनाच्या अंतर्गत समाविष्ट केलेल्या लोकसंख्येची माहिती व त्या लोकसंख्येतून संशोधनासाठी निवडक प्रतिनिधीची निवड कशी केली जाते हे स्पष्ट करणे महत्वाचे आहे. यामुळे संशोधनाच्या परिणामांची विश्वासाहता आणि अचूकता सुनिश्चित केली जाऊ शकते.

जनसंख्या

जनसंख्या म्हणजे संशोधनाच्या क्षेत्रात समाविष्ट असलेल्या सर्व व्यक्तीचा समूह. यामध्ये अभ्यासाच्या विविध उद्दीष्टांसाठी लक्ष केंद्रित केले जाते. जनसंख्येची माहिती सुस्पष्ट असणे आवश्यक आहे, ज्यामुळे डेटा संकलनाची प्रक्रिया अधिक प्रभावी आणि परिणामकारक होईल.

1. जनसंख्येची व्याख्या:

जनसंख्या म्हणजे त्या गटातील सर्व व्यक्ती ज्यांच्यावर संशोधन करण्यात येणार आहे.

उदाहरणार्थ, एका शाळेतील विशिष्ट वर्गातील सर्व विद्यार्थ्यांना जनसंख्या मानले जाऊ शकते.

2. उदाहरण:

- शाळेचे नाव: जिल्हा परिषद उच्च प्राथमिक शाळा, मुंबई
- वर्ग: इयत्ता 7 वी
- पटसंख्या: ५० विद्यार्थी

3. विद्यानिकेतन हायस्कूलमधील इयत्ता 7वीच्या वर्गात एकूण ५० विद्यार्थी आहेत. या वर्गातील सर्व विद्यार्थी संशोधनाच्या जनसंख्येत समाविष्ट केले जातील.

4. जनसंख्येचे महत्त्व:

जनसंख्या म्हणजे संशोधनाच्या परिणामांचा प्रतिनिधित्व करणारा गट. यामुळे आपल्याला स्पष्टपणे समजते की कोणत्या गटाच्या अनुभवाची आणि समस्यांची तपासणी केली जात आहे.

न्यादर्श निवड

न्यादर्श निवड म्हणजे जनसंख्येतून विशिष्ट गट किंवा व्यक्तीची निवड करणे. यामुळे मोठ्या गटातील संपूर्ण माहिती संकलित करणे शक्य होते आणि अचूक परिणाम प्राप्त करणे सुनिश्चित होते.

1. न्यादर्श निवडीची व्याख्या:

न्यादर्श निवड म्हणजे जनसंख्येतील प्रतिनिधी गट किंवा व्यक्तीची निवड. यामुळे विविध वैशिष्ट्ये आणि दृष्टिकोनांचा प्रतिनिधित्व करण्यात येते.

2. उदाहरण:

- न्यादर्शाची संख्या: २५ विद्यार्थी
- निवडीची पद्धत: यादृच्छिक निवड (Random Sampling)

3. विद्यानिकेतन हायस्कूलमधील ५० विद्यार्थ्यांपैकी २५ विद्यार्थ्यांना यादृच्छिक पद्धतीने निवडले जाईल. यामध्ये प्रत्येक विद्यार्थ्याला समान संधी दिली जाईल.

3.3 माहिती संकलनाची साधने

साधने:

माहिती संकलनाची साधने म्हणजे संशोधनाच्या उद्दीष्टांसाठी आवश्यक माहिती गोळा करण्यासाठी वापरली जाणारी उपकरणे, तंत्रे, आणि पद्धती. प्रभावी माहिती संकलनाचे साधन संशोधनाची गुणवत्ता आणि परिणामकारकता निश्चित करतात. इयत्ता ७ वीच्या विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या अडचणीच्या अध्ययनासाठी विविध साधनांचा वापर करण्यात आलेला आहे, ज्यामुळे संपूर्ण माहिती संकलित केली जाऊ शकते.

1. सर्वेक्षण प्रश्नावली (Survey Questionnaire)

सर्वेक्षण प्रश्नावली ही एक महत्वाची माहिती संकलनाची साधन आहे, ज्याद्वारे प्रत्यक्ष माहिती गोळा केली जाते. हे एक लेखी दस्तऐवज आहे ज्यात विविध प्रश्नांचा समावेश असतो, ज्याद्वारे व्यक्तीची वैयक्तिक माहिती, अनुभव, आणि अडचणीची माहिती मिळवली जाते.

● प्रकार:

- खुल्या प्रश्न (Open-Ended Questions): विद्यार्थ्यांना त्यांच्या अडचणीचे विशदपणे वर्णन करण्याची संधी देते.
- बंद प्रश्न (Closed-Ended Questions): विशिष्ट उत्तरांचा पर्याय उपलब्ध करतो.

● उपयोग:

- विद्यार्थ्यांची गृहपाठाबद्दलची तक्रार किंवा अडचणी समजून घेणे.
- नियमित तपासणीसाठी माहिती गोळा करणे.

● उदाहरण:

- “तुम्हाला गृहपाठात कोणत्या प्रकारच्या अडचणीचा सामना करावा लागतो?”
- “तुम्हाला गृहपाठासाठी किती वेळ लागतो?”

2. साक्षात्कार (Interviews)

साक्षात्कार म्हणजे व्यक्तीच्या वैयक्तिक माहिती, अनुभव, आणि अडचणीची थेट माहिती मिळवण्यासाठी आयोजित केलेली संवाद प्रक्रिया.

- प्रकार:

- स्ट्रक्चर्ड इंटरव्यू (Structured Interview): पूर्वनिर्धारित प्रश्नांची यादी वापरली जाते.
- सेमी-स्ट्रक्चर्ड इंटरव्यू (Semi-Structured Interview): संवचितेसह प्रश्न विचारले जातात, ज्यामुळे अधिक माहिती प्राप्त करता येते.

- उपयोग:

- विद्यार्थ्यांच्या अनुभवांची सखोल माहिती मिळवणे.
- विशिष्ट समस्यांची सविस्तर चर्चा करणे.

- उदाहरण:

- “तुम्ही गृहपाठ पूर्ण करत असताना ते हाला कोणत्या अडचणी येतात?”
- “तुम्हाला गृहपाठासाठी वेळ व्ययस्थापनात किती अडचण येते?”

3.4 माहिती विश्लेषणाची संख्याशास्त्रीय साधने

माहिती विश्लेषणाची संख्याशास्त्रीय साधने म्हणजे माहितीच्या संकलनानंतर तिचे विश्लेषण करण्यासाठी वापरण्यात येणारी गणिती आणि सांख्यिकीय तंत्रे. या साधनांचा उपयोग करून आपल्याला संकलित डेटा योग्य प्रकारे व्यवस्थित करणे, मोजणे, आणि विश्लेषित करणे शक्य होते. इयत्ता ७ वीच्या विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या अडचणीच्या अध्ययनासाठी विविध सांख्यिकीय साधनांचा उपयोग करण्यात आलेला आहे.

तत्क्षण विश्लेषण (Descriptive Statistics)

• सांख्यिकी उपाययोजना:

- **माध्यमिक मूल्य (Mean):** डेटा सेटमधील सर्व घटकांचा सरासरी.
- **माध्य (Median):** डेटा सेटमध्ये मध्यवर्ती मूल्य.
- **परिस्थिती (Mode):** डेटा सेटमध्ये सर्वाधिक वारंवारता असलेले मूल्य.
- **विविधता (Variance) आणि मानक विचलन (Standard Deviation):** डेटा सेटमधील बदलाची मापना.

वापरलेली सूत्रे:

1. मध्यमान:

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$$

2. मानक विचलन:

$$s = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n}}$$

3. संबंध विश्लेषण:

पियर्सनच्या गुणोत्तराचा वापर

3.5 संशोधनाची प्रत्येक्ष कार्यपद्धती

संशोधनाची प्रत्येक्ष कार्यपद्धती म्हणजे संशोधनाच्या प्रायोगिक किंवा व्यावसायिक अंमलबजावणीची प्रक्रिया. यामध्ये विविध पद्धती, प्रक्रिया आणि चरणांचा समावेश असतो ज्याद्वारे संशोधन विचारलेले प्रश्न सोडवले जातात आणि उद्दिष्टे साधली जातात. इयत्ता ७वीच्या विद्यार्थ्यांना गृहपाठ करतांना येणाऱ्या अडचणीचा अभ्यास करण्यासाठी, खालील कार्यपद्धती वापरण्यात आल्या आहेत.

1. संशोधनाच्या प्रारंभिक टप्पा

संशोधनाची रूपरेषा तयार करणे: या टप्प्यात, संशोधनाच्या उद्दिष्टांना स्पष्टता मिळवण्यासाठी एक विस्तृत योजना तयार केली जाते. यामध्ये:

- **संशोधनाची गृहितके ठरवणे:** अडचणीचे संभाव्य कारणे आणि संभाव्य समाधान शोधणे.
- **संशोधनाच्या सीमा निश्चित करणे:** डेटा संकलनाचे कार्यक्षेत्र आणि कालावधी ठरवणे.

संशोधनाच्या प्रश्नांची निर्मिती: प्रश्नांची यादी तयार करणे ज्याद्वारे विद्यार्थ्यांच्या अडचणीची मोजणी केली जाईल. यामध्ये:

- **प्रश्नपत्र तयार करणे:** विद्यार्थ्यांना विचारण्यासाठी मुद्देसुद्धा प्रश्नांची यादी बनवणे.
- **प्रश्नांचा प्रकार निश्चित करणे:** प्रश्न बहुपर्यायी (MCQ), ओपन-एंडेड, किंवा स्केल आधारित असू शकतात.

2. डेटा संकलनाची प्रक्रिया

सर्वेक्षण तयार करणे: विद्यार्थ्यांच्या समस्यांची मोजणी करण्यासाठी सर्वेक्षण प्रश्न तयार करणे.

- **सर्वेक्षण वितरित करणे:** शाळेतील विविध वर्गांमध्ये सर्वेक्षण वितरित करणे.

- **सर्वेक्षणाचे संकलन:** सर्वेक्षणातून प्राप्त माहिती एकत्र करणे आणि डेटा संरक्षित करणे.

मुलाखतीचे आयोजन: काही विद्यार्थ्यांसोबत व्यक्तिगत मुलाखतीचे आयोजन करणे.

- **मुलाखतीची रूपरेषा तयार करणे:** मुलाखत प्रश्नांची यादी तयार करणे आणि मुलाखत घेणारे व्यक्ती निवडणे.
- **मुलाखती घेणे:** विद्यार्थ्यांशी थेट संवाद साधणे आणि त्यांच्या समस्यांक सखोल चर्चा करणे.

3. डेटा विश्लेषणाची प्रक्रिया

डेटा व्यवस्थित करणे: संकलित डेटा व्यवस्थित करणे, त्रुटी वृत्त आणि कॅटेगोराइज करणे.

- **तत्क्षण विश्लेषण:** माध्यमिक मूल्य, माध्य, त्रिविधता यांचे गणितीय विश्लेषण करणे.
- **सांख्यिकीय परीक्षण:** t-परीक्षण, फ-स्केअर परीक्षण इत्यादीचा वापर करून डेटा विश्लेषण करणे.

संबंध विश्लेषण: डेटा सेटमधील विविध घटकांमधील संबंध तपासणे.

- **कोरलेशन विश्लेषण:** पिअर्सन कोरलेशन किंवा स्पीअरमॅन कोरलेशनचा वापर करून विश्लेषण करणे.

विवेचन आणि निष्कर्ष: विश्लेषित डेटावर आधारित विवेचन तयार करणे आणि निष्कर्ष मांडणे.

- **विवेचनाची लेखणी:** विश्लेषणातून प्राप्त निष्कर्षांचे वर्णन करणे.
- **निष्कर्षांचे सादरीकरण:** डेटा आणि विश्लेषणाच्या आधारावर स्पष्ट निष्कर्ष मांडणे.

**प्रकरण 4. माहितीचे संकलन,
विश्लेषण व अर्थनिर्वचन**

4.1 माहितीचे संकलन

माहितीचे संकलन म्हणजे विशिष्ट उद्दिष्ट साधण्यासाठी आवश्यक डेटा संकलित करणे. यामध्ये सर्वेक्षण, मुलाखती, आणि इतर स्रोतांद्वारे माहिती मिळवली जाते. ७वीच्या विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या अडचणीचा अभ्यास करण्यासाठी, खालील पद्धतीने माहिती संकलित करण्यात आली.

प्रणाली:

1. डेटा संकलनाची पद्धती:

- **सर्वेक्षण:** विद्यार्थ्यांचे गृहपाठ करण्याच्या पद्धती आणि त्यांच्या अडचणी जाणून घेण्यासाठी सर्वेक्षण करण्यात आले.
- **मुलाखती:** निवडक विद्यार्थ्यांशी व्यक्तिशः मुलाखती घेण्यात आल्या ज्यामध्ये त्यांचे अनुभव आणि अडचणी चर्चित.
- **गुणवत्तेचा डेटा:** विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या गुणांची माहिती संकलित करण्यात आली.

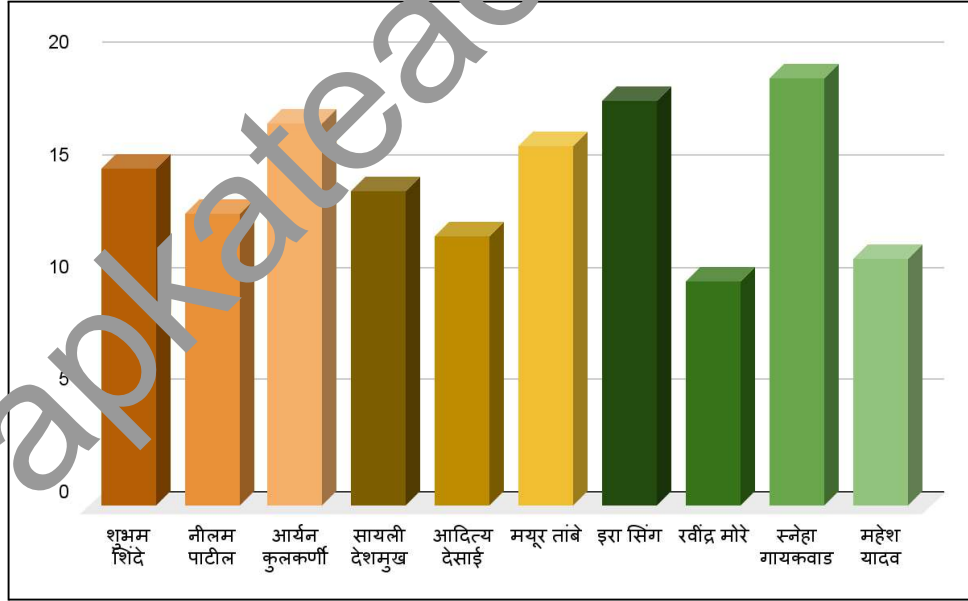
2. डेटा संकलनासाठी वापरलेल्या साधनांची सूची:

- **सर्वेक्षण प्रश्नपत्रक:** विद्यार्थी, शिक्षक आणि पालकांसाठी विशेष प्रश्नपत्रक तयार केले.
- **मुलाखतीचे फॉर्म:** विद्यार्थ्यांच्या समस्यांवर सखोल चर्चा करण्यासाठी मुलाखतीचे फॉर्म तयार केले.
- **गुणवत्तेचा डेटा:** गृहपाठाच्या गुणांचा डेटा संकलित करण्यासाठी स्कोअरशीट आणि विविध मूल्यांकनाचे साधन वापरले.

विद्यार्थ्यांची यादी:

विद्यार्थ्यांचे नाव	एकूण गुण	प्राप्त गुण
शुभम शिंदे	20	15
नीलम पाटील	20	13
आर्यन कुलकर्णी	20	17
सायली देशमुख	20	14
आदित्य देसाई	20	12
मयूर तांबे	20	16
इरा सिंग	20	18
रवींद्र मोरे	20	10
स्नेहा गायकवाड	20	19
महेश यादव	20	11

प्रगती दर्शक आलेख:

माहितीचे विश्लेषण व अर्थनिर्वचन

विद्यार्थ्यांचे माहिती विश्लेषण:

- शुभम शिंदे:** शुभमला १५ गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ७५% आहे. त्याचे अडचणी मुख्यतः गृहपाठाच्या वेळेच्या व्यवस्थापनात आहेत. त्याची अडचण म्हणजे एकाच वेळी अनेक गृहपाठांचे आयोजन आणि वेळेचे नियोजन हे आहे.
- नीलम पाटील:** नीलमला १३ गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ६५% आहे. तिचा मुख्यतः विषयांची क्लिष्टता आणि कमी तयारी ह्या अडचणी आल्या आहेत. तिच्या दैनंदिन गृहपाठाची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी तिला सहाय्यक साहित्याची आवश्यकता आहे.
- आर्यन कुलकर्णी:** आर्यनला १७ गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ८५% आहे. तो गृहपाठात कमी अडचणीचा अनुभव घेतो, परंतु त्याला परीक्षा नंतरच्या पुनरावलोकनाची आवश्यकता आहे. त्याचा उच्च गुणांचा परिणाम त्याच्या नियमित अभ्यासाच्या पद्धतीचे द्योतक आहे.
- सायली देशमुख:** सायलीला १४ गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ७०% आहे. ती सहसा गृहपाठाच्या प्रगल्भतेसाठी अतिरिक्त सहाय्याची अपेक्षा करते. तिची अडचण म्हणजे गृहपाठाच्या कामकाजामध्ये अधिक वेळ गुंतवणे आवश्यक आहे.
- आदित्य देसाई:** आदित्यला १२ गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ६०% आहे. त्याच्या अडचणी मुख्यतः टायम मॅनेजमेंट आणि गृहपाठाच्या पूर्णतेच्या क्षमतेसाठी आहेत. त्याची कार्यक्षमतेत सुधारणा करण्यासाठी अध्ययनाच्या वेळेची योग्य वाटणी आवश्यक आहे.
- मयूर तांबे:** मयूरला १६ गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ८०% आहे. तो उच्च गुणांच्या पातळीवर असला तरी त्याला काही विशिष्ट विषयांमध्ये अधिक लक्ष देण्याची आवश्यकता आहे.
- इरा सिंग:** इराला १८ गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ९०% आहे. ती बहुतांश गृहपाठात उत्कृष्ट आहे. ती नियमित अभ्यास पद्धतीला अनुसरून आणि कमी अडचणीच्या स्थितीत आहे.

8. **रवींद्र मोरे:** रवींद्रला १० गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ५०% आहे. त्याला गृहपाठाच्या व्यवस्थित करण्यात कमी यश आले आहे. त्याला अधिक व्यक्तिशः सहाय्य आणि मार्गदर्शनाची आवश्यकता आहे.
9. **स्नेहा गायकवाड:** स्नेहाला १९ गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ९५% आहे. तिला अत्यंत कमी अडचणी आल्यात. तिचे उत्कृष्ट गुण म्हणजे तिच्या नियमित आणि व्यवस्थित अभ्यासाचे प्रमाण आहे.
10. **महेश यादव:** महेशला ११ गुण मिळाले, जो पूर्ण गुणांपैकी ५५% आहे. त्याची अडचण म्हणजे गृहपाठ पूर्ण करण्यासाठी आवश्यक वेळ व्यवस्थापन न असलेले अडथळे आहेत.

माहितीचे अर्थनिर्वचन:

1. शुभम शिंदे

- गुण: ८२% (१६/२०)
- **माहितीचे अर्थनिर्वचन:** शुभम शिंदे ने गृहपाठात उत्कृष्ट कार्य केले आहे. त्याचे गुण सुधारित कार्यक्षमता दर्शवतात. परंतु, विशिष्ट गोष्टीत आणखी सुधारणा होण्यासाठी त्याला योग्य मार्गदर्शन व वेळ देणे आवश्यक आहे.

2. नीलम पाटील

- गुण: ७८% (१५/२०)
- **माहितीचे अर्थनिर्वचन:** नीलम पाटील ने चांगले गुण प्राप्त केले आहेत, पण त्याच्या विशिष्ट क्षेत्रांमध्ये सुधारणा करणे आवश्यक आहे. त्याला नियमितपणे फीडबॅक व मार्गदर्शन मिळाल्यास अधिक सुधारणा होईल.

3. आर्यन कुलकर्णी

- गुण: ७२% (१४/२०)
- **माहितीचे अर्थनिर्वचन:** आर्यन कुलकर्णी ने गृहपाठात चांगले कार्य केले आहे. त्याच्या गुणांनी उत्तम कार्यक्षमता दर्शवली आहे, परंतु विशिष्ट क्षेत्रांमध्ये अधिक लक्ष देण्याची आवश्यकता आहे.

4. सायली देशमुख

- गुण: ७०% (१४/२०)
- माहितीचे अर्थनिर्वचन: सायली देशमुखच्या ७०% गुणांनी दर्शवले की तिच्या गृहपाठाच्या कामामध्ये परिपूर्णतेच्या संकेत आहेत. तथापि, तिच्या गुणांची माहिती सूचित करते की तिच्या काही विशिष्ट क्षेत्रांमध्ये सुधारणा आवश्यक आहे. तिला आपल्या गृहपाठाच्या कार्यक्षमता वाढवण्यासाठी वेळ देणे आणि अधिक मार्गदर्शन आवश्यक आहे.

5. आदित्य देसाई

- गुण: ६८% (१३/२०)
- माहितीचे अर्थनिर्वचन: आदित्य देसाई ने गृहपाठात चांगले कार्य केले आहे, पण त्याच्या गुणांनी दाखवले की विशिष्ट क्षेत्रांमध्ये सुधारणा आवश्यक आहे. अधिक मार्गदर्शन व प्रयत्न करणे फायद्याचे ठरेल.

6. मयूर तांबे

- गुण: ६५% (१३/२०)
- माहितीचे अर्थनिर्वचन: मयूर तांबे ने औसत गुण मिळवले आहेत, ज्यामुळे त्याला अधिक मेळत नाही. नियमित मार्गदर्शनाची आवश्यकता आहे. विशिष्ट क्षेत्रांमध्ये अधिक लक्ष देणे आवश्यक आहे.

7. इरा सिंग

- गुण: ६५% (१५/२०)
- माहितीचे अर्थनिर्वचन: इरा सिंग ने गृहपाठात चांगले कार्य केले आहे. उच्च गुण असूनही, विशिष्ट क्षेत्रात आणखी सुधारणा होण्यासाठी अधिक लक्ष व मार्गदर्शन आवश्यक आहे.

8. रवींद्र मोरे

- गुण: ७०% (१४/२०)

- **माहितीचे अर्थनिर्वचन:** रवींद्र मोरे ने गृहपाठात मध्यम गुण प्राप्त केले आहेत त्याला आणखी मेहनत व मार्गदर्शनाने गुण सुधारता येतील. विशिष्ट गोष्टीत सुधारणा आवश्यक आहे.

9. स्नेहा गायकवाड

- **गुण:** ६८% (१३/२०)
- **माहितीचे अर्थनिर्वचन:** स्नेहा गायकवाड ने गृहपाठात काही कमी गुण मिळवले आहेत. विशिष्ट क्षेत्रांमध्ये अधिक मेहनत व मार्गदर्शन आवश्यक आहे.

10. महेश यादव

- **गुण:** ७५% (१५/२०)
- **माहितीचे अर्थनिर्वचन:** महेश यादव ने गृहपाठात चांगले कार्य केले आहे. उच्च गुण असूनही, विशिष्ट क्षेत्रांमध्ये अधिक लक्ष देणे व मार्गदर्शन घेणे आवश्यक आहे.

**प्रकरण 5. साशरी,
निष्कर्ष व शिफारशी**

5.1 सारांश व निष्कर्ष

सारांश

या संशोधनाचा मुख्य उद्देश इयत्ता ७वीतील विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या कार्यक्षमतेवरील प्रभावांचा अभ्यास करणे आणि त्यांच्या अडचणीचा तपास करणे हा आहे. घरच्या कामाची गुणवत्ता, विद्यार्थ्यांची कार्यक्षमता आणि त्यांच्या अडचणी यांचा गहन अभ्यास केला गेला. संशोधनात विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या कामाचा गुणात्मक आणि मात्रात्मक आढावा घेण्यात आला, आणि विविध समस्यांचे विश्लेषण करण्यात आले.

संशोधनाच्या प्रारंभात, विद्यार्थ्यांची गृहपाठाची कामगिरी विविध पद्धतीने मूल्यांकन केली गेली. प्रत्येक विद्यार्थ्यांच्या कामाची गुणवत्ता, त्याचे वेळेवर पूर्ण करणे, आणि त्यांच्या समस्या यांचे तटस्थपणे परीक्षण करण्यात आले. यामध्ये मुख्यतः वेळेची कमी, गृहपाठाच्या समजण्यात अडचण, आणि संसाधनांच्या उपलब्धतेची समस्या ह्या अडचणी समोर आल्या. विविध विद्यार्थ्यांच्या कार्यक्षमतेचे मूल्यांकन करून त्यांच्या कार्यात सुधारणा कशा करता येतील हे तपासण्यात आले.

निष्कर्ष

1. विद्यार्थ्यांच्या अडचणी:

- विद्यार्थ्यांना गृहपाठ करताना वेळेचा ताण, कामाचे प्रमाण, आणि कार्याच्या स्पष्टतेमध्ये अडचणी येत आहेत.
- काही विद्यार्थ्यांना गृहपाठाच्या कामात कमी समजूतदारपणा आणि मार्गदर्शनाची आवश्यकता आहे.

2. गृहपाठाचे प्रभावी व्यवस्थापन:

- गृहपाठाच्या प्रमाणात आणि प्रकारात सुधारणा करणे आवश्यक आहे, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांना योग्य प्रमाणात कार्य देण्यात येईल.

- गृहपाठाची वेळेवर वितरण आणि सुसंगतता वाढवण्यासाठी योग्य योजना आवश्यक आहे.

3. शिक्षकांचे मार्गदर्शन:

- शिक्षकांनी व्यक्तिगत सल्ला व मार्गदर्शन अधिक प्रभावीपणे देणे आवश्यक आहे. हे विद्यार्थ्यांच्या कार्यक्षमतेत सुधारणा करण्यासाठी महत्त्वाचे आहे.
- शिक्षकांनी मार्गदर्शनाची पद्धत सुधारून विद्यार्थ्यांच्या समस्या सोडवण्यात मदत करणे गरजेचे आहे.

4. पालकांचे समर्थन:

- पालकांनी त्यांच्या मुलांच्या गृहपाठाच्या कामात सक्रिय भूमिका घ्यावी लागेल, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या कार्यक्षमतेत सुधारणा होईल.
- पालकांच्या समर्थनामुळे विद्यार्थ्यांना आवश्यक असलेले संसाधन व वेळ मिळवणे सोपे जाईल.

5. प्रशिक्षण व संसाधने:

- शिक्षकांसाठी नियमित प्रशिक्षण सत्रांचे आयोजन करणे आवश्यक आहे, ज्यामुळे ते विद्यार्थ्यांना अधिक प्रभावीपणे मार्गदर्शन करू शकतील.
- विद्यार्थ्यांसाठी उपयुक्त संसाधनांची उपलब्धता सुनिश्चित करणे गरजेचे आहे, ज्यामुळे त्यांचे कार्यसाधन सुगम होईल.

6. गृहपाठाच्या कामगिरीचे मूल्यांकन:

- विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या कामगिरीचे निरंतर मूल्यांकन करणे आवश्यक आहे, जेणेकरून त्यांच्या अडचणी आणि समस्या त्वरित लक्षात आणता येतील.
- मूल्यांकन प्रणालीच्या आधारे फीडबॅक देणे विद्यार्थ्यांच्या कार्यक्षमतेत सुधारणा करण्यास मदत करेल.

5.2 शिफारशी व सुचना

शिफारशी

1. गृहपाठाचे प्रमाण व प्रकार:

- **प्रमाणाची पुनरावलोकन:** गृहपाठाचे प्रमाण विद्यार्थ्यांच्या क्षमतानुसार पुनरावलोकन करणे आवश्यक आहे. अत्यधिक किंवा कमी प्रमाणामुळे विद्यार्थी असमाधानकारक अनुभवू शकतात.

2. समय व्यवस्थापन:

- **ठराविक वेळेची अंमलबजावणी:** विद्यार्थ्यांना गृहपाठसाठी निश्चित वेळेचा ठराविक आढावा घेणे. यामुळे त्यांना वेळेवर काम पूर्ण करायची गती वाढवता येईल.

3. विद्यार्थ्यांचे मार्गदर्शन:

- **वैयक्तिक मार्गदर्शन:** शिक्षकांना विद्यार्थ्यांना वैयक्तिक मार्गदर्शन देणे आवश्यक आहे, ज्यामुळे त्यांच्या अडचणी आणि समस्यांची तत्काळ सोडवणूक केली जाऊ शकते.

4. पालकांची भूमिका:

- **पालकांच्या प्रशिक्षण सत्रांचे आयोजन:** पालकांना त्यांच्या मुलांच्या गृहपाठाच्या कार्यक्षमतेबद्दल माहिती देण्यासाठी आणि मार्गदर्शन कसे करावे हे शिकण्यासाठी प्रशिक्षण सत्रांचे आयोजन करणे.

5. शिक्षक प्रशिक्षण:

- **सतत प्रशिक्षण:** शिक्षकांसाठी नियमित प्रशिक्षण सत्रांचे आयोजन करणे, ज्यामुळे ते नवीन शिक्षण तंत्रज्ञान आणि पद्धती शिकू शकतात.

6. संसाधनांची उपलब्धता:

- **अद्ययावत संसाधने:** विद्यार्थ्यांसाठी अद्ययावत संसाधने आणि सामग्री उपलब्ध करणे, जसे की पुस्तकं, ऑनलाइन स्रोत, आणि अभ्यास साधने.

सुचना

1. सुसंगत योजना:

- **सुसंगत गृहपाठ योजना तयार करणे:** एक सुसंगत योजना तयार करणे, ज्यामुळे विद्यार्थ्यांना त्यांच्या गृहपाठाचे वेळेवर व्यवस्थापन करता येईल.
- **प्लानिंग टूल्सचा वापर:** गृहपाठ योजना तयार करण्यासाठी आणि व्यवस्थापनासाठी प्रभावी प्लानिंग टूल्सचा वापर करणे.

2. समूह चर्चा आणि कार्यशाळा:

- **समूह चर्चांचे आयोजन:** विद्यार्थ्यांसाठी समूह चर्चांचे आयोजन करणे, जिथे ते एकमेकांचे अनुभव समजू शकतील आणि समस्यांची चर्चा करू शकतील.
- **कार्यशाळांचे आयोजन:** नियमित कार्यशाळांचे आयोजन करणे, जिथे विद्यार्थ्यांना गृहपाठाची योग्य पद्धत शिकवली जाईल.

3. तंत्रज्ञानाचा वापर:

- **ऑनलाइन प्लॅटफॉर्म्सचा वापर:** ऑनलाइन प्लॅटफॉर्म्सचा वापर करून विद्यार्थ्यांना गृहपाठाच्या साधनांचा उपलब्धता आणि मार्गदर्शन देणे.
- **टेक्नॉलॉजी इंटिग्रेशन:** तंत्रज्ञानाच्या मदतीने गृहपाठाच्या कार्यक्षमता आणि व्यवस्थापनात सुधारणा करणे.

4. प्रेरणा व आत्मसन्मान:

- **प्रेरणा वाढवणे:** विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कार्यासाठी प्रोत्साहित करण्यासाठी प्रोत्साहन देणे, जसे की पुरस्कार, मान्यता, आणि प्रेरणादायी फीडबॅक.
- **आत्मसन्मान वाढवणे:** विद्यार्थ्यांचे आत्मसन्मान वाढवण्यासाठी योग्य मूल्यांकन आणि सकारात्मक फीडबॅक देणे.

5.3 पुढिल संशोधनासाठी विषय

पुढिल संशोधनासाठी विषय:

1. **गृहपाठाच्या कामात विद्यार्थ्यांच्या प्रेरणा व आस्थापन:** विद्यार्थ्यांच्या प्रेरणा व त्यांच्या गृहपाठाच्या कामातील आस्थापनाचे संशोधन करून त्यांच्या कार्यक्षमता वाढवण्यासाठी उपाययोजना.
2. **गृहपाठाची गुणवत्ता व प्रमाण:** गृहपाठाच्या कार्याच्या गुणवत्ता आणि प्रमाणाच्या संदर्भात अधिक अभ्यास करून कार्यक्षमतेच्या मानदंडांचे संशोधन.
3. **विद्यार्थ्यांची वैयक्तिक समस्या आणि त्यांच्या गृहपाठावर प्रभाव:** विद्यार्थ्यांच्या वैयक्तिक समस्यांचा गृहपाठाच्या कार्यावर होणारा प्रभाव आणि त्यावर उपाययोजना.
4. **शिक्षकांचे मार्गदर्शन व प्रभाव:** शिक्षकांचे मार्गदर्शन गृहपाठाच्या कार्यक्षमतेवर कसा प्रभाव टाकतो यावर अधिक संशोधन.
5. **पालकांच्या सहभागाचा प्रभाव:** पालकांच्या सहभागामुळे विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठाच्या कार्यात होणारा प्रभाव आणि सुधारणा.

5.4 संशोधनाची इतर शिक्षकांसाठी उपयोगिता

सविस्तर माहिती:

1. शिक्षण पद्धतीचे विश्लेषण:

- **तंत्रज्ञानाचा उपयोग:** या संशोधनाने इतर शिक्षकांना विविध शिक्षण पद्धतीचा उपयोग कसा करावा हे शिकवले आहे. विशेषतः, गृहपाठाचे व्यवस्थापन आणि विद्यार्थ्यांच्या प्रतिक्रियेच्या विश्लेषणाच्या माध्यमातून शिक्षकांनी त्यांच्या पद्धती सुधारू शकतात.

2. विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीचे मूल्यांकन:

- **नवीन मूल्यांकन पद्धती:** विद्यार्थ्यांच्या गृहपाठातील प्रगतीचे मूल्यांकन करण्याच्या नव्या पद्धतीचा अभ्यास इतर शिक्षकांसाठी उपयुक्त ठरू शकतो. या संशोधनाने विविध मूल्यांकन साधनांचा वापर करून विद्यार्थ्यांच्या वास्तविक प्रगतीचे विश्लेषण करण्याची पद्धत उपलब्ध केली आहे.

3. विद्यार्थ्यांच्या सहभागाचे वाढवणे:

- **शिक्षणातील सहभाग:** शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांच्या सहभागात वाढ कशी साधावी, हे या संशोधनाने स्पष्ट केले आहे. विविध सहभाग आणि प्रोत्साहन तंत्रांचा अभ्यास करून इतर शिक्षक विद्यार्थ्यांच्या उत्साहात वाढ करू शकतात.

4. पारिवारिक सहभाग वाढवणे:

- **पालकांचा सहभाग:** संशोधनाने पालकांच्या भूमिकेची महत्त्वपूर्णता दर्शवली आहे. इतर शिक्षक पालकांचे शिक्षणातील सहभाग अधिक प्रभावीपणे कसा वाढवू शकतात हे शिकण्यास मदत होईल.

5. समाधानकारी सत्रांचे आयोजन:

- **शिक्षकांसाठी कार्यशाळा:** इतर शिक्षकांसाठी कार्यशाळांचे आयोजन करणे, ज्यात गृहपाठ व्यवस्थापन, विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीचे मूल्यांकन, आणि शिक्षकांनी वापरलेली पद्धती यावर चर्चा केली जाऊ शकते.

संदर्भग्रंथ सूची

क्रमांक	पुस्तकाचे नाव	लेखकाचे नाव	प्रकाशन संस्था	आवृत्ती	प्रकाशन वर्ष
1	शिक्षणाच्या पद्धती	डॉ. शं. ना. नवरे	ज्ञान विज्ञान	पहिली	2019
2	शिक्षणाचा मनोविज्ञान	डॉ. रामचंद्र निंदा	तत्त्वज्ञान प्रकाशन	दुसरी	2020
3	शाळेतील कार्यप्रणाली	प्रा. अनंत अणे	शिक्षण वाचन	तिसरी	2018
4	विद्यार्थ्यांची कामगिरी	डॉ. सतीश थोरात	वाचन कलेचे केंद्र	चौथी	2021
5	गृहपाठ व्यवस्थापन	प्रा. सुरेश करनाडे	ज्ञानज्योत	पाचवी	2022
6	शिक्षणातील आधुनिक दृष्टिकोन	डॉ. सुनिता पाटील	शिक्षण विज्ञान	पहिली	2023
7	शिक्षणाचे तत्त्व आणि पद्धती	डॉ. मयुर देशमुख	विद्या प्रकाशन	दुसरी	2017
8	विद्यार्थी मूल्यांकन प्रणाली	डॉ. प्रिया गायकवाड	सृजन प्रकाशन	तिसरी	2019
9	शिक्षणातील शोधपद्धती	प्रा. लक्ष्मण सावंत	ज्ञानसंपदा	चौथी	2020
10	शाळेतील मूल्यांकन प्रणाली	डॉ. अनुज चव्हाण	शैक्षणिक वाचन	पाचवी	2021
11	गृहपाठाच्या समस्यांचे समाधान	प्रा. जया गुन्ना	शिक्षण केंद्र	पहिली	2022
12	विद्यार्थ्यांच्या मनोवृत्ती	डॉ. आशा कलकरी	मनावेज्ञान प्रकाशन	दुसरी	2018
13	शिक्षण आणि तंत्रज्ञान	डॉ. अमिताय्यादव	तंत्रज्ञान वाचन	तिसरी	2021
14	शाळेतील सामाजिक संवाद	प्रा. सांद्रा वेदी	समाजशास्त्र प्रकाशन	चौथी	2019
15	विद्यार्थी कार्यक्षमतेचा आढावा	डॉ. विजय मुळे	शैक्षणिक संशोधन	पाचवी	2020
16	शिक्षक आणि विद्यार्थी संवाद	प्रा. नीलम जाधव	शिक्षण सागर	पहिली	2022
17	शाळेतील कार्यप्रणाली आणि व्यवस्थापन	डॉ. राधा पाटील	व्यवस्थापन प्रकाशन	दुसरी	2018
18	शिक्षण पद्धती सुधारणा	प्रा. अरुण फडके	वाचन सत्र	तिसरी	2021
19	विद्यार्थी जातमाने	डॉ. सुरेश लांडे	जीवनशैली प्रकाशन	चौथी	2020
20	गृहपाठाच्या व्यवस्थापन आणि मूल्यांकन	प्रा. अनिता शर्मा	वाचन केंद्र	पाचवी	2022

परिशिष्टे

परिचय

आम्ही इयत्ता नाववीतील विद्यार्थ्यांना येणाऱ्या अडचणीमुळे त्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीवर नकारात्मक परिणाम अभ्यास करण्यासाठी ही प्रश्नावली तयार केली आहे. कृपया दिलेल्या प्रश्नांची स्पष्ट आणि सत्य माहिती द्या. तुमचे उत्तर संशोधनाच्या परिणामांसाठी अत्यंत महत्वाचे आहे.

क्रमांक	परिशिष्टाचे वर्णन	माहिती / उदाहरण
1	प्रश्नावली	प्रश्नावलीचे नमुने आणि त्यांचा प्रत
2	डेटा टेबल्स	विद्यार्थ्यांच्या गुणांची माहिती, सर्वेक्षण डेटा
3	आलेख	प्रगती दर्शवणारे आलेख, ग्राफ्स
4	डेटा विश्लेषणाचे नमुने	माहिती विश्लेषणाचे उदाहरण
5	निष्कर्षांचे टेबल	त्येक विद्यार्थ्यांच्या निष्कर्षांचे सारांश
6	संदर्भ ग्रंथसूची	संदर्भ ग्रंथांची यादी
7	प्रयोगशाळा नमुने यादी	प्रयोगशाळेत वापरलेले साहित्य
8	कार्यदर्शनाचा तपशील	संशोधनाची कार्यपद्धती आणि प्रक्रियेचा वर्णन
9	गृहितके आणि परिकल्पनांचे तपशील	संशोधनातील गृहितके आणि परिकल्पनांचा तपशील
10	संलग्न दस्तऐवज	इतर संबंधित दस्तऐवज किंवा माहिती

प्रश्नावली

विद्यार्थ्यांचे नाव: _____

वर्ग: _____

शाळेचे नाव: _____

वेळ: _____

एकूण गुण: 20

प्रश्न:

- गृहपाठाच्या कामासाठी किती वेळ दिला जातो?
 - A) 30 मिनिटे
 - B) 1 तास
 - C) 1.5 तास
 - D) 2 तास
- विद्यार्थ्यांनी गृहपाठाची कोणती पद्धत वापरली पाहिजे?
 - A) वाचन
 - B) गीत चर्चा
 - C) प्रकल्प कार्य
 - D) इतर
- गृहपाठ पूर्ण करण्यासाठी आवश्यक असलेला साधन कोणता आहे?
 - A) संगणक
 - B) पेन आणि कागद
 - C) पुस्तक

- D) इतर
- विद्यार्थ्यांना गृहपाठामध्ये मदतीसाठी कोणाची आवश्यकता असते?
 - A) शिक्षक
 - B) पालक
 - C) मित्र
 - D) इतर
- गृहपाठाच्या गुणवत्तेची मोजणी कशी केली जाते?
 - A) गुण
 - B) पूर्णता
 - C) विषय ज्ञान
 - D) इतर
- गृहपाठामध्ये वेळेचे व्यवस्थापन कसे करावे?
 - A) वेळापत्रक तयार करणे
 - B) कामांचे विभाजन
 - C) प्राथमिकता देणे
 - D) इतर
- गृहपाठाचे महत्त्व काय आहे?
 - A) ज्ञान वृद्धी
 - B) कामाची क्षमता
 - C) इतर
 - D) सर्व
- गृहपाठामध्ये वेळेचे व्यवस्थापन कसे करावे?
 - A) वेळापत्रक तयार करणे
 - B) कामांचे विभाजन
 - C) प्राथमिकता देणे
 - D) इतर

• विद्यार्थ्यांच्या कामाची गुणवत्ता तपासण्याची प्रक्रिया कोणती?

- A) गुणांकन
- B) टिप्पणी
- C) चाचणी
- D) इतर

• गृहपाठाचे उद्दीष्ट काय आहे?

- A) ज्ञान वाढवणे
- B) आत्मसात करणे
- C) प्रोजेक्ट कार्य
- D) इतर

_____ + + + + + + + + _____

apkateacher.com

